

פורום קהלת (ע"ר)
עם ועולמו 8 ירושלים
משרד 026312720
פקס 026312724
office@kohelet.org.il
www.kohelet.org.il

כ"ב בתמוז תשע"ג
30 ביוני 2013
[מספרנו אדא]

קהלת על שינוי שיטת הבחירות בישראל

יו"ר
פרופ' משה קופל

ראשי מחלקות
עו"ד אריאל ארליך
ד"ר אביעד בקשי
ד"ר יצחק קליין

עמיתים בכירים
מיכאל איתן
פרופ' אבי בל
פרופ' אבי דיסקין
ד"ר אשר מאיר
ד"ר עמחי מגן
ד"ר עמנואל נבון
פרופ' גידי ספיר

עמיתי מחקר
עו"ד דן אילוז
עו"ד אסף הדני
רמי סדן

צוות מחקר
יצחק בנן
עו"ד אביטל בן-שלמה
נירן דור
שי ניצן כהן
אלעד מלכא
בעז לוי
דני לסמי
עו"ד מורן נגיד
אורי עקביה
יאיר שפירא
נטע שפירא
עו"ד נעם שרייבר

מדיה
יהושע בלס

מנהלה
דבי בן הרב

מנכ"ל
עו"ד מאיר רובין (נריה)

פרופ' אברהם דיסקין

א. הכללת אלמנט של בחירות אישיות

א.1. כללי

נושא מרכזי הנוגע לשיטות בחירות בכלל ולשיטת הבחירות הנהוגה בישראל בפרט הוא האופן שבו נקבעים המועמדים האינדיבידואליים של המפלגות השונות. טענה מרכזית היא כי לבחורים בישראל אין יכולת "בחירה אישית". לכל השיטות שנוסו בישראל: "ועדה מסדרת", "מרכז" או "פריימריז" יש בצד יתרונותיהן גם מגרעות ידועות שבהן לא נעסוק במסגרת הנוכחית.

הטענה כי הכללת אלמנט של בחירות אזוריות בשיטת הבחירות מניבה "בחירה אישית" אינה נכונה. למשל בשיטת "הרוב הפשוט" (plurality או First Past the Post) יש למעשה רשימה נוקשה של אדם בודד שאותו מציעה כל מפלגה באזור הבחירה. מאחר שהנאמנות של הרוב המכריע של הבחורים נתונה למפלגה או למנהיגות הלאומית של המפלגה, הבחורים יתמכו במועמד המוצע גם אם אינו ראוי בעיניהם. שיטות אזוריות כרוכות בבעיות נוספות שבהן לא נעסוק במסגרת זו.

בכמה מדינות נהוגה "הצבעת העדפה" שבה יכולים הבחורים לסמן או לדרג מועמד או כמה מועמדים מתוך רשימה שמציעה המפלגה. אופן ההתחשבות בסימון או בדרוג יכול להיעשות בדרכים שונות שמאזנות באורח שונה בין העוצמה שניתנת למכני הרשימה ובין העוצמה שניתנת לבחורים.

למפלגות שונות יש גישה שונה באשר לאופן הקביעה של המועמדים האינדיבידואליים. ההצעה להלן מאפשרת גמישות מרבית למפלגות. הן יכולות לדבוק בשיטה בה הן נוקטות כעת או להנהיג מעין "פריימריז" ביום הבחירות. המפלגות שיחליטו להשתמש באופציית הפריימריז יכולות, בה בעת, להקנות עוצמה במידה הנראית להן למנהיג(ני) המפלגה או לגופים הפנימיים של המפלגות.

מטרת ההצעה הנוכחית היא לאפשר הצבעה אישית הוגנת, באורח המותיר גמישות הולמת למפלגות.

א.2. עיקרי השיטה

- חישוב המושבים המוענקים לכל רשימת מועמדים לא ישתנה. אם יהיה שינוי באחוז החסימה הרי ששינוי זה אינו רלבנטי לשיטה המוצעת כאן.
- כל מפלגה רשאית להכין רשימת מועמדים "גמישה".
- העומד בראש הרשימה אינו עומד לבחירה ומקומו בראש הנבחרים מובטח.
- בחלק של הרשימה הגמישה יכולים להופיע מועמדים "משוריינים" במספר ובמקום שייקבע על ידי מגישי הרשימה. יתר המועמדים ייקבעו על פי סדר שתקבע המפלגה.
- פתק ההצבעה של כל רשימת מועמדים יכלול את שמות המועמדים. ליד מועמדים שאינם משוריינים יהיה מקום לסימון. פתקים כאלה מקובלים בכמה מדינות.
- כל בוחר יוכל לסמן עד X סימונים של מועמדים המועדפים על ידו מבין המועמדים שאינם משוריינים (למשל חמישה סימונים). הבחורים יכולים להטיל גם פתק בלתי מסומן בדומה למקובל כיום.
- למקומות שאינם משוריינים ייבחרו המועמדים שמספר התומכים בהם הוא הגבוה ביותר כמקובל בשיטות פריימריז, ובלבד שיעמדו בתסם שייקבע. (קביעת התסם נחוצה כדי למנוע בחירת מועמדים על ידי מספר זעום של בוחרים באורח מקרי).

א.3. הבהרות

- השיטה פותרת בעיות מרכזיות במפלגות שבהן נהוגה כיום שיטת פריימריז כגון "התפקדות עויינת", "התפקדות ארגזים", השפעת יתר של קבוצות קטנות אך "מאורגנות". רק בוחרי המפלגה ולא אחרים יכולים להשתתף בקביעת הרשימה. מדובר במספר בוחרים שהוא גבוה בהרבה ממספר חברי המפלגה הרשומים.
- רשימה דוגמת ש"ס תוכל שלא לנצל כלל את האפשרות להצבעה אישית.
- רשימה תוכל לשריין למשל רק את שלושת המקומות הראשונים ולהשאיר את יתר הדירוג בידי הבוחרים.
- ברית בין מפלגות – כגון הברית של "הליכוד ביתנו" יכולה לשריין את המקומות שמיועדים לאנשי המפלגה האחת (ישראל ביתנו) ומקומות בצמרת המפלגה השנייה (הליכוד) בנוסף לעומד בראש הרשימה.
- מקומות שאינם משוריינים צריכים להופיע על פי הסדר שתקבע המפלגה. אלמנט זה מבטיח תמיכה בתוך מפלגות שנוהגות בפריימריז (כגון: הליכוד, העבודה, הבית היהודי) או שיש להן רשימה קשוחה לחלוטין (כגון: יש עתיד, ש"ס, ישראל ביתנו).
- סקרי דעת קהל מוכיחים ששיטה מסוג זה פופולארית למדי. גם מובילי דעת קהל (כגון עיתונאים ואקדמאים מכל הזרמים הפוליטיים נוטים לתמוך בה).
- הבעיות הכרוכות בבחירה "אישית", כגון פגיעה בלכידות המפלגות, מצומצמות בשיטה המוצעת ונייתנות לקביעה מוקדמת על ידי המפלגות ומנהיגיהן.

ב. העלאת אחוז החסימה

ב1. כללי

בהסכמים הקואליציוניים יש החייבת להעלאת אחוז החסימה. העלאת אחוז החסימה תגרום ככול הנראה לבזבוז קולות גדול ועלולה להניב הרכבת קואליציה שרוב הבוחרים אינם תומכים בה. (השיטה משפרת את אופן הקצאת המושבים גם בלא שיועלה אחוז החסימה).

מטרת השיטה המוצעת להלן היא למנוע בזבוז קולות ובה בעת למנוע תמריץ של תמיכה במפלגות הקטנות. מטרה נוספת היא להעניק יתרון בהרכבת הממשלה למנהיגים של המפלגות הגדולות.

ב2. עיקרי השיטה

- הסכם עודפים יכול להיות בין יותר משתי מפלגות.
- מפלגה שלא עמדה באחוז החסימה קולותיה מועברים למפלגות השותפות לאותו הסכם עודפים שעמדו באחוז החסימה ואינם "מבזבזים".
- ראש המפלגה הגדולה ביותר בהסכם עודפים נתון נחשב כמומלץ ברית העודפים להרכבת הממשלה.

ב3. הבהרות

- השיטה ממריצה עריכת הסכמים בין מפלגות שיש ביניהן קרבה אידיאולוגית כלשהי ועשויה למנוע בריתות שריקען אריתמטי בלבד.
- השיטה נותנת לבוחר תמונה ברורה יותר (אך לא מחייבת) באשר לקואליציה שתוקם אחרי הבחירות.
- השיטה המוצעת מצמצמת מאוד את מספר הקולות המבזבזים שכן אם מפלגה לא עברה את אחוז החסימה הקולות מנוצלים על ידי מפלגות שיש להן קרבה אידיאולוגית למפלגה זו. מסיבה זו נמנעת גם האפשרות של הרכבת קואליציה על ידי גוש מפלגות שזכה במספר קולות כשרים נמוך יותר.
- השיטה מאזנת בין האפשרות לתמוך במפלגות קטנות לבין חיזוקו של ראש המפלגה הגדולה בגוש מפלגות נתון.
- השיטה חוסכת את הרעות הכרוכות ברעיון "מינוי אוטומטי" של ראש הסיעה הגדולה כמרכיב הממשלה. היא נותנת יתרון "בתוך הגוש" ולא בכלל הכנסת. מכול מקום, מדובר על מומלצים להרכבת הממשלה ונותרות לנשיא סמכויותיו הנוכחיות.
- סקרי דעת קהל מוכיחים ששיטה מסוג זה פופולארית למדי. גם מובילי דעת קהל (כגון עיתונאים ואקדמאים מכל הזרמים הפוליטיים נוטים לתמוך בה).